

ЗА „КРИТИКИТЕ“ И ОЦЕНКИТЕ НА ГЕОГРАФИЯТА В СРЕДНИТЕ УЧИЛИЩА

В значителна степен качествена общообразователна подготовка на учениците е резултат от съдържанието на действащите учебни планове. Изпълнението на поставените задачи пред нашето образование за постигане на много-странно, а впоследствие и всестранно развита личност трудно ще се осъществи при условие, че едни учебни дисциплини се надценяват, а други се подценяват. Според нас в подценено положение засега е поставен учебният предмет география на България в сравнение с останалите българистични дисциплини — български език и литература и история на България. Причините за това са много и твърде различни, но една от главните е недостатъчното познаване на предмета на географската наука.

До такива изводи достигаме, след като се запознахме със становищата на Дамян Обрешков и Божидар Томов, публикувани във в. Литературен фронт (Вж. бр. 4 от 27. I и бр. 19 от 12. V. 1983 г.). Според Д. Обрешков „географията се знае и не чрез нея ще формиране облика на младия човек“, докато представите на Б. Томов се свързват с „... мечтани скиорски подвизи из алпийските глетчери“ или задълбочено да се разглежда „... пълзенето на кучешки впрягове към полуса“ в уроците по география. Няма да коментираме подробно направените оценки.

Ще поясним, че в структурата на учебното съдържание няма друга дисциплина, която да формира конкретни представи за природата на България, да обяснява съвременните успехи на социално-икономическото ни развитие, да разкрива пред учениците основните насоки и перспективи на вътрешната и външната политика на БКП. Не случайно във встъпителното си слово пред Пленума на ЦК на БКП за образователното дело др. Тодор Живков насочи вниманието към онези учебни дисциплини, които определят облика на българина — български език и литература, българска история и родната география. Именно тези учебни дисциплини са жизнено важни за България, защото те формират националното съзнание и единство.

Формирането на националното самосъзнание не се извършва абстрактно и не завършва единствено с преподаването и изучаването на български език и литература и история на България. Напротив, изучаването на най-новата българска литература и история, на нашата съвременна действителност може трайно да се осмисли и творчески да се възприеме само при една широка и задълбочена географска култура. В това се състои значението за взаимовръзката и взаимодействието между учебните дисциплини по българистика в средното училище. Всякакви опити за абсолютизиране на отделна дисциплина ще оказва отрицателно въздействие върху националното самочувствие на българина, ще се нарушава единството на народообразувания фактор.

При съвременните условия трябва наложително да си променим представите за понятието географска култура. В най-общ план тя трябва да включва определена система от научни знания за природата, населението и стопанството в планетарен, регионален и национален мащаб, разгледани и оценени от гледна точка на тяхната диалектична цялостност и взаимодействие. Въобще формирането на географска култура, в това число и на географска култура за България, е непрекъснат процес, който разкрива на учениците сложното взаимодействие между обществото и природата. Друг е въпросът, дали тези проблеми са отразени в подходящ обем, съдържание и стил в учебниците по география.

С помощта на географските знания трябва най-достъпно логично и увлекателно да се разкрие динамичният характер на проникване на природната основа

в биосоциалния живот на обществото и, обратно, да се изведе влиянието на общественото производство върху географската среда. Единствено географията в средното училище може целенасочено и убедително да променя старите и в същност идеалистически представи за независимостта на обществото от природата и че природната среда не оказва влияние на социалното развитие.

От друга страна, общонародната собственост на средствата за производство и земята, на нейните недра, води, растителен и животински свят създава принципино нов подход и отношение на обществото към природата, за рационално използване на естествените ресурси и тяхното опазване. Логично следва въпросът: трябва ли за формиране облика на младия човек с помощта на географските знания, в т. ч. и чрез географията на България, да се доказват предимствата на социалистическия начин на производство пред капиталистическия в процеса на природоползуването и природозащитата? Отговора ще предоставим на нашите опоненти.

В новите учебни планове на ЕСПУ географията на България е с подценено учебно съдържание в резултат на намаления брой на часовете за преподаване. Причините за това вероятно се дължат на съществуващите стари представи за същността на съвременната географска наука. Но че действително е необходима по-задълбочена географска култура във всяка професия, свидетелствува описанието на журналиста Гр. Илиев във в. „Икономически живот“, бр. 3 от 18. I. 1984 г. Ето какво пише той за впечатленията си от СР Румъния: „ . . . гр. Брашов най-добре се вижда от Тъмпа (планинско възвишение — бел. авт.) — близналия от югоизточната му страна право нагоре връх.“ Очевидно приведените цитат не подлежи на коментар.

В заключение ще отбележим, че българистиката обхваща всички учебни дисциплини за България и те общо формират нароодообразуващия фактор в учебното съдържание. Само при това положение географията на България ще превъзмогне подцененото си място в учебните планове на средното образование. А за критиките — те не подпомагат извършващата се реформа в образователната система. И още — общественото признание на географията ще нараства със сериозна и задълбочена работа и по-навременна и „колективна“ защита на нашата наука и учебна дисциплина.

Игнат Пенков
Нено Димов